

Monitoring digitalnih prava u Srbiji april-jun 2018.

Nakon još jednog tromesečnog perioda monitoringa stanja digitalnih prava i sloboda u Srbiji, SHARE fondacija predstavlja najnoviji izveštaj koji prati stanje od aprila do juna. Ukupno smo zabeležili 24 povrede u datom periodu, a najupečatljiviji slučajevi su se svakako ticali problema sa obradom podataka o ličnosti građana i informacionom privatnošću, poput mobilne aplikacije "Izabrani doktor".

Vredno je napomenuti da je ovo prvi kvartalni izveštaj u skladu sa novom verzijom metodologije za praćenje stanja digitalnih prava i sloboda. Imajući u vidu koliko su se trendovi promenili od 2014. godine, kada je SHARE fondacija [počela da vrši monitoring](#), smatrali smo da je neophodno ažurirati metodologiju u skladu sa promenom prirode slučajeva. U novoj verziji metodologije su proširene kategorije povreda za koje smo procenili da postaju učestalije, kao što su nedozvoljena obrada podataka građana ili plaćeno promovisanje problematičnog sadržaja na društvenim mrežama.

Tehnički napadi su imali primat u [prethodnom monitoring izveštaju \(januar-mart 2018\)](#) i iako se na početku aprila činilo da će se trend nastaviti, najviše je slučajeva bilo u kategorijama "Pritisци zbog izražavanja i aktivnosti na internetu" i "Manipulacije i propaganda u digitalnom okruženju", po 7 u svakoj. Iz kategorije pritisaka, posebno bismo izdvojili dva slučaja u kojima su zaposleni imali probleme sa poslodavcima zbog objava na društvenim mrežama u kojima su se žalili na uslove rada. Radnice u smederevskoj fabrici tekstila "Kajzen" su [dobile otkaz i prećeno im je krivičnim prijavama zbog postavljanja fotografija štrajka na Fejsbuk](#), dok je zaposlenima na Radiju Beograd 202 [prećeno sankcijama](#) zbog Fejsbuk saopštenja u kome su zatražili podršku javnosti zbog neizvesne situacije usled moguće transformacije u muzički radio, što bi praktično značilo ukidanje informativnih, kulturnih i sportskih sadržaja sa "dvestadvojke".

U prethodnom periodu monitoringa, najveća povreda zaštite podataka o ličnosti bilo je prikupljanje podataka putem aplikacije "Izabrani doktor", koju je Ministarstvo zdravlja predstavilo krajem maja. Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti je [upozorio građane da oprezno koriste aplikaciju](#) zbog opasnosti da naročito osetljivi podaci o njihovom zdravstvenom stanju budu nedozvoljeno prikupljeni i niza drugih propusta, a zatim kompaniji koja je napravila aplikaciju [zabranio dalju obradu podataka](#). Takođe, Poverenik je u julu Višem javnom

tužilaštvu nakon izvršenog nadzora [dostavio informacije](#) o aplikaciji, uz predlog da tužilaštvo razmotri sumnje da je izvršeno krivično delo neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka.

Koliko je aplikacija [problematična](#) govori činjenica da je u staroj verziji aplikacije za logovanje bio dovoljan lični broj zdravstvenog osiguranja – LBO, što je praktično značilo da bilo koje lice koje zna vaš LBO, na primer poslodavac, može da pristupi vašim zakazanim pregledima. Aplikacija je prema informacijama sa “Google Play” prodavnice prikupljala više podataka nego što joj je potrebno za rad i nije imala dostupnu politiku privatnosti.

Dodatno zabrinjava činjenica da se upravo u državnim institucijama najčešće dešavaju slučajevi neodgovornog odnosa prema podacima građana, pa je Poverenik morao da reaguje [podnošenjem krivične prijave protiv nepoznatog službenog lica iz Opštine Požega](#) zbog neovlašćenog prikupljanja podataka o ličnosti. Na Fejsbuk stranici “Glas Požega” objavljeni su podaci građana o socijalnoj i materijalnoj obezbeđenosti i novčanoj pomoći, za koje je Poverenik ranije utvrdio da su dostavljeni na zahtev opštine.

Poverenik je u junu pokrenuo [prekršajne postupke](#) protiv centara za socijalni rad u Nišu, Zrenjaninu, Pančevu, Kraljevu, direktora tih organa i preduzetnika koji je napravio uputstvo za upotrebu softvera za službene potrebe centara. Centri za socijalni rad su podatke građana o korišćenju socijalne zaštite, žrtvama nasilja, nacionalnoj pripadnosti, polu, jeziku, zdravstvenom stanju i primanju socijalne pomoći bez pravnog osnova stavili na raspolaganje preduzetniku za potrebe “izrade uputstva za upotrebu softvera”, koji je te podatke zajedno sa uputstvom objavio na svom sajtu bez adekvatne zaštite tako da su bili javno dostupni. Izostanak odgovornosti u državnim organima gotovo je pravilo kada je reč o kršenju prava građana na privatnost i zaštitu podataka o ličnosti, a situacija je još teža jer je u opisanim slučajevima reč o naročito osetljivim podacima koji treba da uživaju viši stepen zaštite.

U periodu od aprila do juna 2018. godine zabeleženo je nekoliko primera plasiranja komercijalnog sadržaja kao informativnog. Zabeležena su dva slučaja reklamiranja banaka i njihovih ponuda, kao i reklama osiguranja. Pored toga, prikriveno su reklamirani i prehrambeni proizvodi, odnosno napici, ali i određene privatne obrazovne institucije. U nekim od tekstova prikrivenih reklama, sajtovi oglašivača direktno su linkovani. Ovakvi tekstovi trebalo bi da budu jasno označeni oznakom prepoznatljivosti na samom početku sadržaja, kako se potrošači ne bi doveli u zabunu. U Smernicama za primenu Kodeksa novinara Srbije u onlajn okruženju u Odeljku IV (Odgovornost novinara), u delu Prikriveno oglašavanje navodi se da svaki oblik komercijalnog oglašavanja i političke propagande mora jasno biti razdvojen od novinarskog i korisnički stvorenog sadržaja. Prilikom razdvajanja mora se voditi računa o nivou medijske i digitalne pismenosti korisnika. Takođe, prikriveno oglašavanje zabranjeno je Zakonom o oglašavanju iz 2016. godine, pa njime mediji rizikuju da snose pravne posledice.

Pažnju javnosti su privukle i najave države da će se obračunati sa “lažnim vestima” na društvenim mrežama. Ministar bez portfelja zadužen za inovacije i tehnološki razvoj Nenad Popović je poslao [predlog za formiranje radne grupe za odbranu od lažnih vesti](#), rekavši da je “većina evropskih zemalja već pokrenula razne procedure kako bi borbu protiv lažnih vesti prevela u pravni i institucionalni okvir”. Inicijativa za “borbu protiv lažnih vesti” se javila nakon [širenja informacija da je voda u beogradskom vodovodu zatrovana](#), a ostaje nejasno na koji način će se borba manifestovati i šta će biti konkretni zadaci i ciljevi radne grupe. Sa legislativnim rešenjima treba biti posebno oprezan, pre svega zbog potencijalnih negativnih posledica po slobodu izražanja i pravo na obaveštenost građana.

U nedostatku novog Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, na koji se [čeka 6 godina](#), i velikih propusta u primeni trenutno važećeg zakona iz 2008, građani su dovedeni u nepovoljan položaj kada je reč o privatnosti njihovih podataka. Sa početkom primene Opšte uredbe o zaštiti podataka o ličnosti EU (GDPR) od 25. maja očekuju se velike promene u pogledu ostvarivanja prava pojedinaca, ali izgleda da će Srbija morati još da čeka. Poslednja verzija Nacrta zakona [objavljena je u julu](#) i poslata ministarstvima na davanje mišljenja, ali se i dalje ne zna rok za usvajanje zakona. Nažalost, [sagi se ne nazire kraj](#), a povrede zakona bivaju sve učestalije i ozbiljnije.

[Monitoring baza SHARE Fondacije](#)